

**LIETUVOS RESPUBLIKOS PRANEŠĖJŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR. XIII-804
7 IR 10 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo Nr. XIII-804 7 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siekiama pašalinti Europos Komisijos identifikuotus trūkumus dėl 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę bei įgyvendinti Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) darbo grupės dėl papirkimo sudarant tarptautinius verslo sandorius (toliau – WGB) 2023 m. gruodžio 7 d. plenariniame posėdyje patvirtintoje Lietuvos trečiojo etapo vertinimo ataskaitoje pateiktą rekomendaciją.

2020 m. sausio 27 d. Europos Komisija Lietuvai pateikė oficialų pranešimą dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. INFR(2022)0113 dėl 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos (toliau – Direktyva (ES) 2019/1937) nenotifikavimo.

Identifikuota, kad reikia patikslinti nacionalines nuostatas, kurios perkelia Direktyvos (ES) 2019/1937 4 straipsnio 4 dalies c) punktą (dėl draudimo daryti neigiamą poveikį juridiniams asmenims užtikrinimo) ir 17 straipsnį (dėl su informacijos apie pažeidimus tvarkymu nesusijusių duomenų rinkimo).

Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymu (toliau – PAĮ) yra draudžiamas neigiamas poveikis ir juridinių asmenų atžvilgiu, kadangi kai kurios PAĮ 10 straipsnyje nurodytos priemonės, pagal savo pobūdį yra specifinės ir taikomos juridiniams asmenims. Direktyvos (ES) 2019/1937 17 straipsnio nuostatas (dėl su informacijos apie pažeidimą tvarkymu nesusijusių asmens duomenų pašalinimo) buvo siekiama perkelti į nacionalinę teisę priėmus Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatymo Nr. XI-1336 pakeitimus projektu Nr. XIVP-2438 (projektas Vyriausybei pateiktas 2023 m. vasario 3 d.).

Tačiau tiesiogiai nustatyto draudimo daryti neigiamą poveikį juridiniams asmenims, kurie yra informaciją apie pažeidimą pateikęs asmens ar pranešėjo nuosavybė, kuriems jis dirba arba su kuriais jis yra kitaip susijęs su darbu susijusiomis aplinkybėmis, PAĮ nėra numatyta. Šiuo metu juridinių asmenų apsaugos nuo neigiamo poveikio buvimo apraiškas galima išskaityti tik sistemiškai interpretuojant PAĮ 10 straipsnio 1 dalį – kai kurias šiame straipsnyje numatytas neigiamo poveikio priemones, pagal savo pobūdį, galint taikyti ir juridiniams asmenims (PAĮ 10 straipsnio 1 dalies 23-25 punktai). Be to, EBPO WGB Lietuvos trečiojo etapo vertinimo ataskaitoje Lietuvai buvo pateiktos rekomendacijos (dėl kurių Lietuva iki 2025 m. gruodžio mėnesio turi pateikti EBPO WGB šių rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitą), iš kurių viena yra būtent imtis papildomų priemonių siekiant užtikrinti, kad apie užsienio pareigūnų papirkimą pranešę auditoriai *ir audito įmonės* būtų apsaugoti nuo teisinių veiksmų.

Remiantis dabartiniu nacionaliniu reglamentavimu, Direktyvoje (ES) 2019/1937 minimiems „tarpininkams“ šiuo metu nacionalinėje teisėje taip pat nėra užtikrinama apsauga nuo neigiamo poveikio.

Taip pat vis dar nėra priimtas Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatymo Nr. XI-1336 pakeitimo projektas Nr. XIVP-2438 (projektas registruotas Seime, tačiau nėra priimtas), todėl yra išlikusi spraga dėl Direktyvos (ES) 2019/1937 17 straipsnio tinkamo perkėlimo į nacionalinę teisę.

Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu, siekiant į nacionalinę teisę tinkamai perkelti Direktyvos (ES) 2019/1937 4 straipsnio 4 dalies ir 17 straipsnio nuostatas, siūloma papildyti Įstatymą nuostatomis dėl akivaizdžiai su konkrečios informacijos apie pažeidimą ar pranešimo tvarkymu nesusijusių asmens duomenų rinkimo tvarkos bei uždraudimo daryti neigiamą poveikį platesniam

subjektų ratui – juridiniams asmenims, su kuriais informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo ar pranešėjas yra susijęs su darbu susijusiomis aplinkybėmis ir pagalbininkams (Direktyvoje (ES) 2019/1937 vartojama sąvoka „tarpininkas“, tačiau į nacionalinę teisę perkelta per sąvoką „pagalbininkas“).

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Korupcijos prevencijos ir vidaus tyrimų skyriaus (vedėja – Jolanta Bernotaitė, mob. tel. 0 600 37388, el. paštas jolanta.bernotaite@tm.lt) vyriausioji specialistė Samanta Staneikaitė, mob. tel. 0 605 94250, el. paštas samanta.staneikaite@tm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Asmens duomenų tvarkymas, įskaitant kompetentingų institucijų keitimąsi asmens duomenimis arba jų perdavimą, vykdomas pagal Reglamentą (ES) 2016/679, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą ir Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatymą, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR. PAĮ 7 straipsnyje yra reglamentuota bendra informacijos apie pažeidimus saugojimo tvarka. Visuose šiuose teisės aktuose nuostatų, įpareigojančių nerinkti su konkrečios informacijos apie pažeidimą ar pranešimo tvarkymu akivaizdžiai nesusijusių asmens duomenų, o jeigu tokie duomenys buvo surinkti atsitiktinai – juos ištrinti, nėra.

PAĮ 10 straipsnio 3 dalyje numatytas draudimas daryti neigiamą poveikį ir informaciją apie pažeidimą pateikusių asmens ar pranešėjo šeimos nariams, giminaičiams, kolegoms, dirbantiems įstaigoje arba kitame su įstaiga subordinaciniais ryšiais susijusiame juridiniame asmenyje, kuriame informaciją apie pažeidimą pateikusių asmens ar pranešėjo šeimos narys, giminaitis, kolega dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo gali patirti neigiamų padarinių.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma numatyti konkrečias nuostatas, kurios įpareigotų informaciją apie pažeidimus ar pranešimus tvarkančius subjektus nerinkti akivaizdžiai su konkrečios informacijos apie pažeidimą ar pranešimo tvarkymu nesusijusių asmens duomenų, arba, jeigu tokie duomenys buvo atsitiktinai surinkti, juos nedelsiant ištrinti. Taip pat siūloma aiškiai įvardinti subjektų, kurių atžvilgiu yra draudžiama daryti neigiamą poveikį, ratą, įtraukiant pagalbininkus, kurie padeda informaciją apie pažeidimą pateikiančiam asmeniui informacijos apie pažeidimą teikimo procese su darbu susijusiomis aplinkybėmis, ir juridinius asmenis, kurie yra informaciją apie pažeidimą pateikusių asmens ar pranešėjo nuosavybė, kuriems jis dirba arba su kuriais jis yra kitaip susijęs su darbu susijusiomis aplinkybėmis.

Direktyvoje (ES) 2019/1937 vartojama sąvoka „tarpininkas“, į nacionalinę teisę perkelta vartojant sąvoką „pagalbininkas“. Tačiau sąvokos „pagalbininkas“ apibrėžimas PAĮ yra platesnis nei Direktyvoje (ES) 2019/1937 esantis „tarpininko“ apibrėžimas, todėl, siekiant į nacionalinę teisę perkelti tik būtinas pagal Direktyvą (ES) 2019/1937 nuostatas, Įstatymo projekte, numatant subjektus, kurių atžvilgiu yra draudžiamas neigiamas poveikis, siūloma detalizuoti „pagalbininko“ sąvoką, papildomai nurodant, kad tai asmenys, kurie padeda informacijos apie pažeidimą teikimo procese su darbu susijusiomis aplinkybėmis.

Priėmus Įstatymo projektu siūlomus pakeitimus, bus pašalinti Direktyvos (ES) 2019/1937 perkėlimo į nacionalinę teisę trūkumai bei įgyvendinta EBPO WGB Lietuvos trečiojo etapo vertinimo ataskaitoje pateikta rekomendacija.

Taip pat Įstatymo projektu siūlomi redakcinio pobūdžio tikslinimai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymo projektą, tiesioginio poveikio kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymo projektu siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitų galiojančių įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl jie nevertintini Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymo projektą, priimti įgyvendinamųjų teisės aktų nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Planuojama, kad Įstatymo projekto įgyvendinimas nepareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas ir sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurios reikia įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra: „apsaugos priemonės“, „neigiamas poveikis“, „asmens duomenų tvarkymas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.